

ОРГАНІЗАЦІЙНО–ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО–ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рослик Вікторія Іванівна

здобувачка вищої освіти бакалаврського рівня

Сорочинська Оксана Андріївна

кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Формування природничо–екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку є важливим завданням сучасної дошкільної освіти. Загострення екологічних проблем потребує формування екологічно свідомої поведінки вже з раннього дитинства. Освіта в

ранньому віці є ефективним засобом для розвитку розуміння взаємодії людини та природи. Відповідно до державних стандартів дошкільної освіти, виховання екологічної культури та любові до природи є одним із пріоритетів навчально-виховного процесу. Розвиток природничо-екологічної компетентності сприяє формуванню базових компетентностей, необхідних для подальшого навчання у школі. У цьому віці діти активно розвивають пізнавальні здібності, формують уявлення про навколишній світ. Їхнє мислення характеризується зацікавленістю та допитливістю, що створює сприятливі умови для розвитку екологічної свідомості.

Щоб процес формування природничо-екологічної компетентності в дітей проходив максимально ефективно, важливо не тільки правильно організувати освітнє середовище, але й доцільно підбирати засоби. До цих засобів, безперечно, належить ігрова діяльність, яка допомагає сформувати високий рівень природничо-екологічної компетентності.

Серед багатьох напрямів ознайомлення дошкільнят із природою важливим є формування в дитини цілісної картини навколишнього світу. Важливо, щоб у дітей відбувалося засвоєння системи знань про існуючі взаємозв'язки у природі, формування екологічних уявлень, ціннісного ставлення до світу, усвідомлення впливу діяльності людини на природу. Природничо-екологічна компетентність є ключовим компонентом гармонійного розвитку особистості, що включає знання про природу, вміння взаємодіяти з нею та емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього середовища. Одним із ефективних засобів формування цієї компетентності є ігрова діяльність, яка відповідає віковим особливостям дітей старшого дошкільного віку та сприяє активному засвоєнню знань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формування природничо-екологічної компетентності у дітей дошкільного віку є важливим аспектом сучасної освіти, що відображено в низці нормативних документів та освітніх програм України. Закон України «Про освіту»: визначає загальні засади освітнього процесу, підкреслюючи необхідність формування екологічної свідомості та відповідального ставлення до навколишнього середовища. Закон України «Про дошкільну освіту» – окреслює цілі та завдання дошкільної освіти, серед яких – розвиток у дітей екологічної культури та природничих знань. Базовий компонент дошкільної освіти окреслює обов'язкові результати навчання та розвитку дітей дошкільного віку, включаючи формування природничо-екологічної компетентності. Комплексні освітні програми: «Впевнений старт», «Дитина», «Українське дошкілля», «Освіта і піклування», «Світ дитинства», «Соняшник», «Стежинка у Всесвіт», «Я у світі», парціальні освітні програми: «Про себе треба знати, про себе треба дбати», «Грайлик», «Вчимося жити разом».

Зокрема програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» – передбачає інтеграцію природничо-екологічної освіти в повсякденну діяльність дітей, спрямовану на формування уявлень про природу та екологічну культуру; програма «Дитина» спрямована на всебічний розвиток дитини, включаючи ознайомлення з природним довкіллям та виховання

екологічно доцільної поведінки.

Найбільш ефективним засобом для формування природничо–екологічної компетентності вважається ігрова, адже вона є провідною в дошкільному віці. Вплив ігрової діяльності на розвиток природничо–екологічної сфери визначені у працях О. Чепка, Л. Іщенко, Л. Артемова та ін. У статті «Формування природничо–екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових технологій» А. Іскрижицької та О. Сорочинської розглядаються методи та підходи до розвитку екологічної свідомості у дітей через гру [5]. Дослідження В. Бутенко «Формування природничо–екологічної компетентності дітей дошкільного віку засобами наочного моделювання» аналізує ефективність використання наочних методів у екологічному вихованні дошкільнят [3]. У роботі С. Бабенко «Формування природничо–екологічної компетентності дітей дошкільного віку» узагальнено педагогічні умови та методи розвитку екологічної компетентності у ЗДО [2]. О. Дроздова наголошує на необхідності створення організаційно–педагогічних умов, що сприяють ефективному екологічному вихованню, зокрема через інтеграцію ігрових методів у освітній процес.

Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування організаційно–педагогічних умов формування природничо–екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Ефективність формування природничо–екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку залежить від їх активної участі у різноманітних видах діяльності, що сприяють глибокому засвоєнню знань про природу та екологію. Організація освітнього процесу на основі діяльнісного підходу передбачає, що діти не лише отримують теоретичні знання, але й застосовують їх на практиці, розвиваючи навички та формуючи ціннісне ставлення до навколишнього середовища. Це зумовлює: активну участь дітей через залучення до практичних дій, що дозволяє їм безпосередньо взаємодіяти з природою та отримувати власний досвід; інтеграцію знань та дій, коли теоретичні знання поєднуються з практичними завданнями та дозволяє кращому розумінню та запам'ятовуванню матеріалу; розвиток критичного мислення (діти вчаться аналізувати ситуації, робити висновки та приймати обґрунтовані рішення щодо взаємодії з природою) [6]. Результатом є зміщення акценту з накопичування знань, умінь і навичок на активне, самостійне здобуття й практичне використання знань, які є необхідними для виконання практичних, дій в природному довкіллі.

Формування природничо–екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку найефективніше здійснювати через активні форми роботи на свіжому повітрі. Це дозволяє дітям безпосередньо взаємодіяти з природним середовищем, що сприяє глибшому розумінню екологічних процесів та формуванню відповідального ставлення до довкілля. Окрім того, діти отримують можливість безпосередньо спостерігати за природними явищами, взаємодіяти з рослинами та тваринами, що сприяє розвитку спостережливості та пізнавального інтересу. Постійний контакт із природою формує у дітей усвідомлення

важливості збереження довкілля та відповідального ставлення до нього. А використання ігрових методів на природі дає можливість дітям засвоювати екологічні знання в невимушеній формі, що підвищує ефективність навчання. Також активна взаємодія з різноманітними природними матеріалами, об'єктами природного середовища стимулює сенсорний розвиток, допомагаючи дітям краще розуміти властивості навколишнього світу.

Реалізацію діяльнісного підходу у процесі формування природничо-екологічної компетентності дітей доцільно проводити за межами групового осередку, зокрема на свіжому повітрі. Це дає дітям можливість навчатися через безпосередній досвід, взаємодіяти з природою, розвивати спостережливість, екологічну свідомість та фізичне здоров'я, формувати цілісне, гармонійне світосприйняття. Ефективними у цьому контексті є інноваційні та інтерактивні форми роботи. Наприклад, екологічні експедиції – організація прогулянок до лісу, парку або біля водойм, де діти можуть спостерігати за рослинами та тваринами, вивчати їх особливості та взаємозв'язки. Під час таких експедицій діти можуть збирати природні матеріали для подальших досліджень або творчих проєктів. Цікавою формою навчання є садівництво, створення міні-садів або участь у заходах з озеленення (клумби, альпійські гірки на території ЗДО), де діти самостійно висаджують рослини, доглядають за ними та спостерігають за їх ростом. Це допомагає розвивати відповідальність та розуміння циклів природи. Екологічні ігри та квести проведені на свіжому повітрі, що моделюють екологічні ситуації або знайомлять дітей із правилами поведінки в природі. Наприклад, гра «Знайди та впізнай дерево» допомагає дітям навчитися розпізнавати різні види дерев та розуміти їх значення для екосистеми. Незвичайною формою залучення дітей до пізнання та взаємодії з природним довкіллям є геокешінг та освітній квіз [1; 7].

Отже, використання активних форм роботи на свіжому повітрі сприяє формуванню у дітей стійкого інтересу до природи, розвитку практичних навичок та екологічно свідомої поведінки. А безпосередній досвід та емоційне залучення забезпечують глибше засвоєння знань та формування ціннісного ставлення до довкілля.

Ефективне засвоєння знань та розвиток екологічних мотивів, свідомості, екологічно доцільної поведінки у дітей старшого дошкільного віку потребує створення відповідних організаційно-педагогічних умов. На наш погляд підготовка педагогічних кадрів має ключову роль. Тому, що належний рівень володіння сучасними методиками екологічного виховання та вміннями інтегрувати їх у ігрову діяльність дозволить успішно реалізовувати екологічну освіту з дітьми. Зважаючи на те, що провідним видом діяльності дітей дошкільного віку є ігрова, то використання ігрових технологій є наступною умовою формування природничо-екологічної компетентності в дітей дошкільного віку. Саме інтеграція екологічних знань у різноманітні ігри сприяє природному та цікавому засвоєнню інформації (наприклад, екологічні квести, рольові ігри на свіжому повітрі з використанням натуральних засобів навчання). Розробка та використання наочно-дидактичних матеріалів таких як флеш-

картки, постери, моделі природних об'єктів, сприяють кращому розумінню та запам'ятовуванню екологічних понять. Використання флеш-карток, зокрема, дозволяє ефективно формувати природничо-екологічну компетентність у дітей дошкільного [Ошибка! Источник ссылки не найден.]. Наступною мовою є використання інтерактивних форм роботи. Залучення дітей до практичної діяльності, такої як експериментування з природними матеріалами, спостереження за рослинами та тваринами, організація міні-проектів на екологічну тематику, сприяє розвитку дослідницьких навичок та формуванню відповідального ставлення до природи. Також на наш погляд важливою умовою є співпраця з батьками дітей. Саме залучення родин до екологічного виховання через спільні заходи, такі як сімейні екологічні ігри, екскурсії на природу або участь у екологічних акціях, допомагає закріпити отримані знання та формувати екологічну культуру в сімейному колі.

Висновки. Отже, формування природничо-екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку є кропітким процесом який потребує врахування низки організаційно-педагогічних умов, інноваційних форм роботи та реалізації діяльнісного підходу.

Список використаних джерел

1. Sorochynska O., Tanska V. Formation of the foundations of environmental competence of senior preschool children using quest technology. *Zeszyty Naukowe : nauki społeczne, humanistyczne i pedagogiczne*. Łomża : MANS, 2023. № 91. P. 114-129.
2. Бабенко С. Формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку засобами флеш-карток. Івано-Франківськ. 2023. Режим доступу: URL <https://surl.li/bfslmp>
3. Бутенко В. Формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку засобами наочного моделювання. Режим доступу: URL <https://surl.li/ohczjo>
4. Дроздова О. М. Педагогічні умови формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Режим доступу: URL <https://surl.li/epzqhf>
5. Іскрижицька А. Формування природничо-екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових технологій / А.Іскрижицька, О. Сорочинська // Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи : зб. наук. пр. : в 2-х ч. / [за заг. ред. О.О.Максимової, М.А.Федорової]. Житомир, 2022. Ч. 1. С. 128-132.
6. Новіцька В. В. Інноваційні технології формування екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку // Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти: збірник наукових праць / за заг. ред. Л.В. Зданевич, Л.С. Пісоцької, Н.М. Миськової, Л.О. Онофрійчук. Хмельницький : ХГПА, 2021. С. 173–177.

7. Сорочинська О. Технологія геокешинг як засіб розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку / Оксана Сорочинська, Валентина Танська // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., (Вінниця, 22-23 квіт. 2021 р.) Вінниця, 2021. Вип. 10. С. 136-138.